

Seramik Eserlerde Evin Anlamı

Doç. Canan Atalay Aktuğ

Özet

Bu makalede, ev'in sanatsal imge olarak anlamı, Füreya Koral, Cihat Burak, Akio Takamori, Maria Sezer, Burcu Karabey, Pamela Leung'un belirlenen seramik yapıtları üzerinde irdelenmektedir. Seçilen eserlerde sanatçı için önemli bir esin kaynağı olan ev'in imlediği düşünceler, özellikle epistemolojinin, bilim tarihinin ve imgelem kuramının en önemli yazarlarından biri olan Gaston Bachelard'ın 'Mekân'ın Poetikası' kitabına göndermeler yapılarak düş, yuva, iç-dış, minyatür ve bellek kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir. Belli zamanlarda içinde yaşanılan bir barınak, anıların saklandığı mekân, koruyucu bir kabuk olan ev'in yalın dış görünümüyle her sanatçı için duygusal ve estetik bir biçim sunmanın ötesinde farklı anlam ve kavramlara işaret ettiği ortaya konulmaktadır.

THE MEANING OF HOME IN CERAMIC WORKS

Abstract

In this article home's meaning as an art image is analysed on the specified ceramic works of Füreya Koral, Cihat Burak, Akio Takamori, Maria Sezer, Burcu Karabey, Pamela Leung. Home's implying thoughts as an important inspiration for the artist and especially is emphasized and referenced to Gaston Bachelard, an important writer of epistemology, history of science and theory of imagination, on his book The Poetics of Space which is associated with the concept of dream, home, inner-outer, miniature and memory. Home is beyond the sentimental and aesthetic form with the simple appearance for the artist as a place for the shelter, space for the memories and protective shell. It is presented that home has different meanings and notions for the each artist.

Anahtar Kelimeler

seramik
ev
Füreya Koral
Cihat Burak
Akio Takamori
Maria Sezer
Burcu Karabey
Pamela Leung

Keywords

ceramics
home
Füreya Koral
Cihat Burak
Akio Takamori
Maria Sezer
Burcu Karabey
Pamela Leung

Giriş

İlk insan için seramik kap olmanın yanında oyuncaklardan tabletlere, takılardan lambalara pek çok alanda günlük yaşamın gereksinimlerini karşılayan malzemelerden bir tanesidir. Sanayi Devrimi, Sanat ve Zanaat Hareketi gibi önemli toplumsal olayların etkisi, sanat okullarının açılmasıyla sanat disiplini olarak gelişimini hızlandıran seramik sanatı, Dışavurumculuk, Kübizm, Gerçeküstüçülük gibi bir dizi sanat akımından beslenmiştir. Sanatta 1970'li yıllarda varlık göstermeye başlayan Postmodern süreçle modern düşünce sistemine ait yeni fikirler ve kavramlar tartışılmıştır. Bu alanda eser üreten sanatçıların seramik yaratı alanına özgün konular eklemesiyle yeni bir imge çeşitliliği ortaya çıkmıştır. Bireysel konu arayışının önem kazanmasıyla 'ev', sanatçıların seramikle birleştirdiği sayısız konulardan sadece bir tanesi olarak öne çıkmaktadır. İçin, dışın, düşselliğin ve yaşamın anlamını simgeleyen 'ev', seramik eserlerde sanatçının düş gücünde farklı anlam yüklemeleriyle donattığı zengin bir imgedir.

Yapı biçimi olarak tarihi çok eski yıllara giden ev, zamana, kültüre, iklim koşullarına, yapı malzemeleri ve tasarıma bağlı olarak tarih boyunca farklılık göstermiştir. (Akın 2008: 497) İlk konutun yapıldığı çağ olan Neolitik Çağ'dan günümüze insanoğlu kendini korumak güvende hissetmek için yaşam alanını yeni gelişmelere paralel olarak sürdürmüştür. İnsan ve diğer canlılarda barınmaya odaklı yuva oluşturma düşüncesi yaşamını sürdürebilmesi adına doğal bir eylemdir. Bu doğal gereksinimin dışında Bachelard, basit imgeler aracılığıyla mutluluk mekânının imgeleri ve insansal değerini incelediği kitabı 'Mekânın Poetikası'nda, ev'i iç mekânın içtenlik değerleri açısından, ayrıcalıklı bir varlık, dünya köşemiz ve ilk evrenimiz olarak tanımlar. Evin, insanın düşünceleri anıları ve düşleri için en büyük birleştirici güçlerden biri olduğunu kanıtlayan görüşleriyle evin, düşü barındırdığını, düş kuranı koruduğunu, evin dinginlik içinde düş kurmamızı sağladığını belirtir. Geçmişin, bugünün ve geleceğin eve farklı dinamikler kazandırdığını bunların birbiri içine giren, birbirine zıt düşen, kimi zaman da uyaran dinamikler olduğunu betimler. Evin insan yaşamında kazanılmış şeylerin korunmasını sağlayan ve bunları sürekli kılan yönüyle yokluğunda insanın dağılıp gitmesine işaret eder. (Bachelard, 1996: 34-35) Sanatçı için 'ev' form olarak sanatsal anlamda kendini ifade etmenin aracı bir nesnesi olmanın yanında kişisel arayışlarının bir sembolüdür. Belli zamanlarda içinde yaşanan bir barınak, anıların saklandığı mekân, koruyucu bir kabuk olarak ev, sanatçı için önemli bir esin kaynağıdır.

Eser Örnekleri

1950'lerde özel atölyesini kuran Füreya Koral'la sanatsal seramik biçimler ve özgün konular duvar seramiğinden porselen objelere yansımıştır. Seramik panoları, tabakları, kadın heykelcikleri özellikle de küçük boyutlu seramik evleriyle tanınan Koral, 1970'li yıllarda ev ve insanı konu alan çalışmalar üretmiştir. 'Seramik Evler', 'Seramik Kapı' (1979), 'Mahalle' (1980) adıyla anılan seriler üreterek evin içtenliğini, duygusallığını çevresiyle birlikte vurgulamıştır. Füreya'nın seramik evleri, anılarının izlerini taşıyan, evin sıcaklığını, düşselliğini hissettiren çalışmalardır. Edgü, sanatçının çalışmaları üzerine yazdığı öyküsel bir makalede (1986: 155) düşselliğe vurgu yapmaktadır. "Ama bir insan görebilir, dedi. Böylesi bir evi olduğunu düşleyebilir. Orda oturduğunu, yaşadığını, yatıp uyuduğunu, uyandığında bir düş gördüğünü...Bu evlerde çok güzel düşler görünür."

Resim 1: Füreya Koral, 'Seramik Form', 1978

İç ile dışın birlikteliğini saksı, kuş gibi sembolik elemanlarla birlikte kullanan Füreya Koral, kendine ait bir dünya oluşturma hissini küçük mekânlarda buluştururken kapı ve pencereyle dışarıdan içeriye açılan küçük bir yuvayı duyumsatır. Bachelard, insanın doğduğu evi düşlediğinde, düş kurmanın olanca derinliği içinde o ilk sıcaklığa döndüğünü, madde dünyasının oluşturduğu cennetin o çok ılık

maddesinin bir parçası haline geldiğini belirtir.(1996: 35) Füreya Koral'ın seramik evleri de özellikle minyatür boyutlarıyla izleyene düş kurdurmakta yaşamın güzelliğini eve duyulan özlemi barındırmaktadır.

Resim 2: Cihat Burak, 'Mavi Mutfak', 1978

Resim 3: Cihat Burak, 'Beyler Beyi Sarayı Deniz Köşkü Kuş Evi Yorumu'

Mimarlık eğitimi alan Cihat Burak, resim ve seramik yapıtlarıyla tanınmaktadır. Resimlerinde toplumsal sorunları bir halk sanatçısı gözüyle yansıtan sanatçı, fantastik çağrışımlı, sefahat alemleri, kör kediler, dansözler gibi alt kültür ürünlerini toplumsal çelişkiler içinde ironik bir tarzda betimlemiştir. Cihat Burak, lacivert sır kullandığı 'Mavi Mutfak' çalışmasında evin bir bölümü olan mutfak konu edinir. İki çekmeceli, ocak yeri, davlumbaz, raflarında altı adet kahve fincanı ve tabağıyla mutfak, içimizde oyun duygusunu açığa çıkaran bir anlatımla sunmaktadır. Çocuk oyunlarındaki minyatür mutfak görünümünü andıran çalışma, çocukluğumuza ve oyuncaklar dünyasına katılmaya götürür bizi. Cihat Burak, sivri çatılı, kırmızı topraktan yapılmış 'Beyler Sarayı Deniz Köşkü Kuş Evi'nde Türk mimarisi içinde çok özgün yeri olan kuş evlerini konu edinir. Aslının bir yorumu olan çalışma kültürel mirasımızın önemli belgelerinden kuş evlerinin minyatür bir yorumudur. Düşün yaşandığı imgeler, geçmişte yaşanan anılar, evler içinde ölümsüzleşerek geleceğe kalır. Bachelard, "değerlerin minyatürün içinde dolduğunu, minyatürün bize düşler kurdurduğunu" (1996: 170) belirtir. Cihat Burak, bu yapıtlarıyla kültürel bir mirasımızın önüne bir dünya açmakta küçük bir ayrıntıyla büyük bir kültürün öz niteliklerini dışa vurmaktadır. Aksel, kuş evleri için, Türk yapılarında heykel kabartmalarının yerini alan küçük süslü yapının en göze batan yere konularak dantel gibi işlendiğini, küçük kabartma yapıların büyük

yapının küçük bir örneği olarak yapıldığını, bu güzel motiflerin Türk sanatına özgü bir hayal mimarisi olduğunu belirtir¹. 'Beyler Beyi Sarayı', Cihat Burak'ın kuşa olan merakı ve sevgisini de yansıtmaktadır. Gürel'in belirttiği gibi sanatçının 1970'lerdeki Safranbolu odaklı kültürel mirasımıza sahip çıkılması ve korunması etkinliklerine faal olarak katılması ve bu sürecin resimlerine, öykülerine ve seramiklerine de katkıda bulunması, Kuşevleri'nin iç dekorasyonlarında gerekse "Mavi Mutfak"ın ayrıntılarında sanki bu zamanın durduğu, yörenin mimari ve dekoratif biçimlerinin izlerini kuş evlerinin içindeki havuz motiflerinde' izlenebildiğini belirtir². Kuşevi çalışmasında kültürel bir imge görüntüsünün ardında kuşun kendi yaptığı yuvadan farklı mimari yapıda 'yuva'ya odaklı anlatımıyla 'çimizde güvenlik düşünün uyanmasına neden olan' (Bachelard, 1996: 123) bir duyguyla kenetleniriz.

Japon kökenli, seramik eğitimini Alfred University, New York State College of Ceramics'de Tony Hepburn, Wayne Higby gibi önemli seramik sanatçıların danışmanlığında yapan Akio Takamori, halen Washington University'de profesör olarak çalışmalarına devam etmektedir. Japon köyünde yaşayan insanların doğal, naif görünümünü ele alan büyük boyutlu figüratif seramik heykelleriyle önemli çalışmalara imza atmıştır. Velasquez'in Avusturya Kraliçesi, Dona Mariana çalışması ile Goya'nın ünlü tablosu, Alba Düşesi'nin seramik heykel uygulamalarını gerçekleştirerek Doğu-Batı arasındaki kültürel kodlar yoluyla gerçekliği yeniden yorumlar. Son dönem çalışmalarında süslemeden uzak seramik figürleriyle öne çıkan sanatçı, günlük sosyal yaşama göndermeler içeren çalışmalarını çoğu kez ayakta, yüzeylerini siyah-beyaz karşıtlığı içinde, güçlü bir desen altyapısıyla oluşturmaktadır.

Çocukluğunu geçirdiği yerleri, insanları belleğinde kaldığı şekilde yorumlayan sanatçı, 'Köy' adlı çalışmasında balık satıcısından, çömlük tamircisine geleneksel köylü yaşamın görünümünü yansıtır. Figüratif seramik heykellerinin dışında tüm bu imgeleri içine alan küçük Japon evleriyle yan yana sıralanmış ilk seramiklerinden biri olan bu çalışmasında Takamori, Japonya'nın Nobeoka adlı kırsal bir köyünde geçen çocukluğunun izlerini anlatır.

---

1. Bkz. <http://www.nuveforum.net/838-ressamlar/19562-malik-aksel-1903-1987-a/> 11 Ocak 2010

2. Bkz. <http://www.sanalmuze.org/sergiler/view.php?type=1&artid=698> Haşim Nur Gürel, "Kili Yoğurarak Cennet Arayışı": 11 Ocak 2010

Resim 4: Akio Takamori, 'Köy Manzarası', 1976

Kansas City Art Institute'de öğrenciyken yaptığı bu çalışma küçük evlerle kaplı köy manzarasında yaşam sahnelerini belleğinde kaldığı şekilde seramik hammaddesine aktarır. Rengin sınırlı olarak kullanıldığı yapıt, yer ve zaman açısından uzaklık hissi uyandırır. Seramik malzemesiyle küçük, kapısı dar köy evlerini yansıtan sanatçı, çocukluk döneminin evlerine bir dünya açar. Taubman, ışıklı büyük bir tablo gibi ortaya konulan çalışmanın pastoral şiir gibi bir etki yaydığını, sanatçının anılarının özdeşliğini kurduğu, güvenli bir cenneti hissettiren çalışmanın onun varlığını simgeleyen bir yeri betimlediğini belirtir³. Çocukluk döneminin izlerini 'Köy'deki yapı birliğinde simgeleştiren Akio Takamori, köyünün küçük ayrıntılarında, çoğumuzun anılarını harekete geçiren bir dünya kurar. Minyatürü büyüklüğün barınaklarından biri olarak tanımlayan Bachelard'ın küçük olanın kapısı dar da olsa, önümüze bir dünya açtığını, bir şeyin ayrıntısının, yeni bir dünyanın, bütün öteki dünyalar gibi büyüklüğün öz niteliklerini taşıyan bir dünyanın göstergesi olduğunu vurgular.(1996: 173) Takamori'nin,' Köy' adlı seramiği gerçekler ile duygular arasındaki anılardaki başkalağa köprü kurmak yolunda ilk önemli çalışmasıdır. (Lebow, 2005: 36) Köy yaşamının küçük ayrıntılarına dikkat çekerken günlük yaşamın hareketli figürleri dondurulmuş bir zaman kesiti sunmaktadır.

3. <http://www.criticalceramics.org/oldsite/reviews/shows/takamori.shtml>, Laura Taubman, 11. Ocak 2010

Resim 5: Maria Sezer, Tuğla Ev, 2000

Resim, baskı, film, fotoğraf yanında seramik malzemesiyle de çalışan Maria Sezer, Vitra Seramik Atölyesi'nde gerçekleştirdiği açık mekânda yerleştirdiği Resim 5'de gösterilen çalışmasında, seramiğin deneye açık doğasını incelerken yaşayan ya da ölü insanlar için yapılmış bina parçalarına benzeyen yapıları konu edinmektedir. Ortaya çıkan form üzerinde organik malzemelerin fosillerine benzeyen baskılar bulunan yüzeyde sır kullanmadan tuğlanın ham, soğuk, katı görüntüsünü açığa çıkarmaktadır. Sanatçı ağırlığından dolayı zamanla tuğlanın toprağa gömülerek ilk oluştukları malzemeye dönüşerek savunmasız duvarların içinde uçuşan insan silüetlerini tekrar toprağa kaynaşmasına olanak sağlarken toprağın bitki ve insan izlerinin birleşerek yaşam için temel bir plan oluşturduklarını belirtmektedir. Sezer'in 'Tuğla Ev'i, iç ve dış yaşama yaklaşım yönüyle insanın topraktan gelip toprağa dönmesini ifade eden anıtsal bir duygu mabedi görünümündedir. "Varlığın içine kapanıp kaldığınızda, kendinizi dışarı atmanız gerekir. Böylece, varlığın içinde her şey çevrimdir, dönemektir, geri dönüştür, söylemdir, her şey oyalanmak için tespihtir, her şey sonu gelmez nakaratların yeniden ele alınışıdır." (Bachelard, 1996: 227) Kendimize ait bir duygu mekânı olan 'ev', Sezer'in çalışmasında tüm yönleriyle kapalı bir mekânı gösterse de yaşamın sarmallığını içinde taşıyan iç-dış diyalektiğini bir arada tutan gel-gitlerin sığınağı görünümündedir.

---

4. Bkz. www.arkitera.com/.../2001/01/mercekaltinda.htm 10 Ocak 2010

Resim 6: Burcu Karabey, "Çadır", 1999

Resim 7: Burcu Karabey "Göçebe Çadırı", 1999

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nde çalışmalarını sürdüren Burcu Karabey, "uygar yaşama koşulunun alt yapısını oluşturan barınma pratiği" olarak tanımladığı 'çadır' kavramı ile seramik malzemesini buluştururken "seçme-ayıklama-kurgulama-uygulama" süreçlerinde eve göndermeler yapmaktadır. Göçebeliğin hakim olduğu Anadolu ve Kuzey Amerika Kızılderelileri'nin çadır modellerini inceleyerek insanın barınma gereksinimiyle pastoral yaşam tarzının göstergesi arasındaki bilgilerinden hareketle çadır formu üzerine çeşitlemeler sunduğu serilerinde deneysel anlayışla zaman içinde değişen 'yuva' kavramına da sanatsal bir önerme getirmiştir. Bütün sanatlarda olduğu gibi "iç-dış" kavramı içinde 'yaşamda ve doğada gözlemlenebilen dinamizm'in dışsal boşluğunu, çadırın iç kısmında oluşan mekanla bağdaştırmıştır. Bu çalışma serilerinde ağaç dalları ve deri ipler ile seramiği birleştiren sanatçı, 'seramikte malzeme kullanımını arttırarak farklı plan örgüleri ve geçirgen bir yapı ilişkisi içinde 'eşzamanlığa' vurgu yapmıştır. Karabey ağaç dalları ve deri ile doğal yaşama ve kültürel öğelere vurgu yaparken barınmanın bugün bile kullandığımız anlamlarına işaret etmektedir. Çadır formunun barınma gereksinimi, var olma, güven ve huzur içinde hissetmenin sembolü olarak kullanılmasıyla çadırların çatkısal yapısının parça-bütün ilişkisiyle de anlamlı kılmıştır. Karabey, seramik gibi her aşamasında yeni bir anlam ve görüntü kazanan malzemeyle geçicilik-kalıcılık arasındaki süreci gizemli ve şiirsel bir dil bütünlüğü içinde çadır gibi insanın en temel barınma modelinde arayarak doğal bir imgelem yakalamaktadır.

Hong Kong kökenli İngiltere'de eğitim alan Pamela Leung hem geleneksel Çin seramiği hem de Avrupa sanatından beslenen bir sanatçıdır. Çin mitolojisinden etkiyle yaptığı 'Duvar' adlı çalışmasında düşsel masalsı bir evrene gönderme yapmaktadır. 1.80 yüksekliğindeki seramik heykeli, 30cm'lik on iki adet küp blok ve ahşap dokusu verilmiş çatıyla kaplayarak gerçeküstü imgelerle bir masalın anlatımını kapalı bir evin duvarlarında yansıtmaktadır. Perspektif bir etkiyle evin içerisinde masalın sembollerine dikkat çeken sanatçı iç-dış birlikteliğinde izleyeni uzak geçişlere götürmektedir. Kışın anlatılan görkemli masalları dinlediğimiz evde masalı görselleştiren sanatçı bu çalışmasında, gerçeküstü imgelerin masalda bilinen karakterlerin tanınması kadar beklenmedik, gizemli, tamamlanmamış bölümlerle hikâyenin bir parçası olarak kurgulandığını belirtmektedir. (The Raw and The Cooked, katalog, 1993: 52)

Resim 8: Pamela Leung, "Duvar", 1990

Sonuç

Seramik sanatı kap sanatı olmanın yanında günümüzün değişen koşullarına göre modern düşünce sistemine ait fikir ve kavramlarla yeni bir boyut ve şekil alarak hızla ilerlemektedir. Klasik dönemin uyum-estetik-güzellik üzerine kurulu görüşü zamanla değişime uğramış,

parçalanma, çok katmanlı anlamlarla yüklü seramik yapıtlar üretilirken gelişen teknolojiyle birlikte yeni imge ve temalar ön plana çıkmıştır. Bu çeşitlilik içerisinde 'Ev'de kavram ve tema olarak seramik sanatçıların yapıtlarında dış görünüşüyle basit bir imgeden öte farklı anlamlarla yüklü duygusal ve estetik bir biçim dili olarak öne çıkan konulardandır. Ev, kimi sanatçı için kültürel bir mirasın yansıması, kimi için ilk barınma ve korunma modeli, kimi için çocukluğunu aradığı bir köy manzarası, kimi için içinde yaşayanlarla toprağa karışarak yeniden doğan bir yapı birliğidir. Yaşamımızın büyük bir bölümünü geçirdiğimiz ev, dört duvarla çevrili yer olmanın dışında anılarımız, düşlerimiz, düşüncelerimiz için 'birleştirici özel bir mekân' olarak sanatçının imgeleminde yeni anlam yüklemelerine açık bir imge olmaya devam edecektir.

Kaynakça

Akın, N., Eczacıbaşı Sözlüğü, Cilt 1, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2008.

Bachelard, G., Mekanın Poetikası, Kesit Yayıncılık, çev. Aykut Derman, İstanbul, 1996.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 1, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2008.

Edgü, F., Şimdi Saat Kaç, Ada Yayınları, İstanbul, 1986 .

Elliot, D.(ed.), The Raw and The Cooked: New Work in Clay in Britain, Oxford: Museum of Modern Art, 1993.

Karabey, Burcu, "Çadır", "Göçebe Çadırı", 1999, Sanatçının kendi arşivinden

Lebow, E., Held, P. (ed), It Takes a Village, The Ceramics of Akio Takamori, Between Clouds of Memory: Akio Takamori, A Mid-Career Survey, Arizona: Arizona State University Art Museum, 2005.İlul, Jacques, Teknoloji Toplumu, çev. Musa Ceylan, Bakış, İstanbul, 2003.

[http:// www.arkitera.com/.../2001/01/mercekaltinda.htm](http://www.arkitera.com/.../2001/01/mercekaltinda.htm), 09 Ocak 2010

<http://www.criticalceramics.org/oldsite/reviews/shows/takamori.shtml>, Laura Taubman, 11. Ocak 2010

<http://www.nuveforum.net/838-ressamlar/19562-malik-aksel-1903-1987-a/> 11 Ocak 2010

<http://www.sanalmuze.org/sergiler/view.php?type=1&artid=698> Haşim Nur Gürel, "Kili Yoğurarak Cennet Arayışı": 11 Ocak 2010

<http://www.sanalmuze.org/images/zcbs16.jpg>

[http:// www.arkitera.com/sa25374-kusevlerinin-mimari.html](http://www.arkitera.com/sa25374-kusevlerinin-mimari.html)

[http:// www.arkitera.com/sanat/2001/01/sezer.jpg](http://www.arkitera.com/sanat/2001/01/sezer.jpg)